

5. Jaskyne

Charakteristika: Sú to prírodné podzemné dutinové priestory, ktoré vznikajú buď v krase postupným odplavovaním horniny, vo vulkanických horninách ako dutina po plynoch, alebo na pobreží pôsobením prílivových vln. Štúdiom jaskýň sa zaoberá speleológia. Niektoré jaskyne vznikajú zároveň s horninou. Nazývame ich pôvodné alebo primárne jaskyne. Podobne vznikajú aj lávové jaskyne. Sekundárne jaskyne vznikajú neskoršou postupnou eróziou už vzniknutej horniny.

Výskyt: V dostupnej literatúre je uvádzaných okolo 5 400 jaskýň (zdroje sa líšia v tomto čísle). Nepopierateľným faktom je, že takáto hustota výskytu jaskýň v oblasti mierneho klimatického pásma, kde sa Slovensko nachádza, sa inde nevyskytuje. Jaskyne nájdeme na území Slovenského krasu, Slovenského raja, Muránskej planiny, Nízkych Tatier, Veľkej Fatry, Belianskych, Východných a Západných Tatier.

Využitie v minulosti a dnes:

V priebehu dejín primitívni ľudia užívali jaskyne na bývanie a ochranu pred nepriazňou počasia, na pochovávanie, alebo ako kultové obradné miesta. Keďže fragmenty tých čias sú na svojom mieste dobre chránené pred klimatickými a inými nepriaznivými zmenami, stávajú sa nedocenenými v odhaľovaní spôsobu života týchto ľudí. Nástenné maľby sú samostatnou

zaujímavosťou a predstavujú azda najstarší známy umelecký prejav človeka. Najstaršie jaskynné osídlenie u nás bolo dokumentované v jaskyni Čertova pec, bohaté nálezy pochádzajú aj z Domice a Liskovskej jaskyne.

Jaskyne sú dnes často využívané na rekreáciu. Jaskyniarstvo sa napríklad stalo obľúbeným spôsobom skúmania jaskýň. Pre menej dobrodružné povahy sa premenila časť najkrajších podzemných priestorov na prístupné jaskyne s umelým

osvetlením, schodiskami a chodníkmi umožňujúcimi prechod týmito priestormi s minimálnou námahou. Jaskyne sa tiež využívajú pri liečbe ochorení dýchacích ciest takzvanou speleoterapiou.

Sprístupnené jaskyne:

Belianska jaskyňa

Nachádza sa vo východnej časti Belianskych Tatier, v Národnej prírodnej rezervácii Belianske Tatry na území Tatranského národného parku. Zameraná dĺžka jaskyne je 2350 m. Počas prehliadky jaskyne môže návštevník obdivovať sintrové vodopády, pagodovité stalagmity, jazierka a mnohé ďalšie formy jaskynnej výzdoby. Jedna zo zastávok na prehliadkovej trase je v Hudobnej sieni, ktorá dostala pomenovanie podľa zvukov dopadajúcich kvapiek vody na hladinu jazierka. V tejto sieni sa pre jej výborné akustické podmienky organizovali hudobné koncerty reprodukovanej klasickej hudby.

Bystrianska jaskyňa

je najväčšou jaskyňou južnej strany Nízkych Tatier. Nachádza sa v Bystrianskom krase v južnej časti Národného parku Nízke Tatry, pri obci Bystrá. Bola objavená 29. júna 1923. V jaskyni sa zistilo 8 druhov netopierov. Starú jaskyňu objavili v roku 1923, ďalšie časti v rokoch 1926 a 1932. Od roku 1971 sa využíva na speleoterapiu. Jaskyňa bola vytvorená tektonicko-eróznou činnosťou a modelovaná podzemným tokom, ktorý momentálne preteká jaskynnými priestormi v hĺbke 15 až 20 m pod úroveň prehliadkovej trasy. Počas prehliadky môžete vidieť tri priepasti s hĺbkou okolo 20m a jaskyňa je zaujímavá rôznorodosťou priestorov na prehliadkovom okruhu. Jaskyňa je prístupná aj pre imobilných návštevníkov.

Demänovská jaskyňa slobody

Nachádza sa v Národnej prírodnej rezervácii Demänovská kotlina na území Národného parku Nízke Tatry. Dosahuje dĺžku 8126 m. Objavili ju suchým ponorom Demänovky v roku 1921. Demänovská jaskyňa slobody vyniká množstvom a pestrosťou kvapľových útvarov každého druhu. Popri bielych kvapľoch sa tu vyskytujú kvaple sfarbené do žltá, ružova, červená, ba až fialová (od zlúčenín železa). Miestami sa objavuje aj sivé, tmavozelené až čierne sfarbenie, od zlúčenín mangánu. Na dne sa nachádzajú sintrové jazierka s rôznymi kvapľovými formami (Zlaté, Korálové, Leknové, Perlové, Hroznové jazierko). Raritou jaskyne sú jaskynné perly podoby hrachových guľôčok vo Veľkom dome, inováťové stalaktity a Kamenné slnko v Klenotnici, ďalej leknové jazierka s rokokovými bábikami v Ružovom dome. Všetky kvapľové útvary sú v štádiu rastu, sú živé, s vysokým leskom, čo v ostatných jaskyniach býva zriedkavosťou. Preto je jaskyňa hojne vyhľadávaná nielen našimi, ale aj zahraničnými návštevníkmi. Dĺžka prístupného úseku je 1800 m.

Demänovská ľadová jaskyňa

Nachádza sa v Národnej prírodnej rezervácii Demänovská dolina na území NP Nízke Tatry. Dosahuje dĺžku 1750 m. Ľadová výplň sa vyskytuje v spodných častiach jaskyne. Zastúpený je podlahový ľad, ľadové stĺpy, stalaktity a stalagmity. Je tu nálezisko kostí rôznych stavovcov vrátane jaskynného medveďa. Dĺžka prístupného úseku je 650 m.

Na vytváraní tejto jaskyne sa v najväčšej miere zúčastnila podzemná riečka Demänovka, čoho dôkazom sú oválne tvary jaskynných chodieb so zvyškami žulových štrkov. Demänovská ľadová jaskyňa je jednou z prvých známych jaskýň sveta. Spomína sa v listine ostrihomskej kapituly zo dňa 5.12.1299. Prvý raz ju preskúmal a opísal Juraj Buchholtz ml. roku 1719 a

vyhotovil aj jej prvý pozdĺžny prierez s vyznačením všetkých zaľadnených a kvapľových častí. Odvtedy ju vyhľadávali rôzni učitelia z celého sveta. V 80-tych rokoch minulého storočia zásluhou Liptovského odboru Karpatského spolku v Liptovskom Mikuláši jaskyňu sprístupnili i širšej verejnosti. Chodievalo sa do nej so smolnými fakľami a sviečkami i petrolejovými lampami až do roku 1924. Po vybudovaní drevených schodov a chodníkov i zavedení elektrického osvetlenia ju roku 1952 znova otvorili.

Dobšinská ľadová jaskyňa

Nachádza sa v Spišsko-gemerskom krase, v Národnej prírodnej rezervácii Stratená na území Národného parku Slovenský raj. Tento chránený prírodný výtvor je jeden z najvzácnejších a najpozoruhodnejších prírodných javov u nás. Objavil ju 15.7.1870 bankský inžinier E. Ruffinyi so spoločníkmi. Už 1871 ju sprístupnili verejnosti. 1887 bola prvou jaskyňou v Európe s elektrickým osvetlením. Dosahuje dĺžku 1232 m. Charakterom zaľadnenia patrí medzi najvýznamnejšie ľadové jaskyne na svete. Ľadová výplň sa vyskytuje vo forme podlahového ľadu, ľadopádov, ľadových stalagmitov a stĺpov. Objem ľadu je 100 132 m³, najväčšia hrúbka ľadu je 26,5 m. Jaskyňu objavili v roku 1870. Sprístupnených je 475 m. Teplota vzduchu sa pohybuje od -3,8 do + 0,5 C. Zaujímavosťou jaskyne je skutočnosť, že do roku 1946 v nej bolo povolené korčuľovanie pre verejnosť počas celého roku.

Jaskyňa Domica

Nachádza sa na juhozápadnom okraji Silickej planiny, v Národnej prírodnej rezervácii Domické škrapy na území Národného parku a Biosférickej rezervácie Slovenský kras. Dosahuje dĺžku 5358 m. Z bohatej sintrovej výplne sú typické štíty a bubny, kaskádové jazierka, cibulovité stalaktity a pagodovité stalagmity. Je tu najvýznamnejšie archeologické nálezisko bukovohorskej kultúry na Slovensku. Zvláštnosťou tejto jaskyne je hojný výskyt netopierov (okolo 1500 kusov, 16 rôznych druhov). Objav jaskyne sa datuje do roku 1926. Sprístupnená je od roku 1932 vrátane plavby a elektrického osvetlenia. V súčasnosti sprístupnené časti merajú 1315 m, z toho plavba 140 m.

Jaskyňa Driny

Nachádza sa v Smolenickom krase, na území Chránenej krajinskej oblasti Malé Karpaty. Dosahuje dĺžku 680 m. Menej rozsiahle priestory sú dekorované bohatou sintrovou výplňou. Typické sú sintrové záclony so zúbkovitým lemovaním, ďalej sú zastúpené vodopády a náteky, pagodovité stalagmity, stalaktity a jazierka. Jaskyňu objavili v roku 1930. Dĺžka sprístupneného úseku je 410 m.

Gombasecká jaskyňa

Nachádza sa na západnom úpätí Silickej planiny, na území Národného parku a Biosférickej rezervácie Slovenský kras. Dĺžka výverovej jaskyne je 1525 m. Jaskyňa vyniká unikátnymi tenkými sintrovými brčkami, ktoré dosahujú dĺžku až 3 m. Sú tu aj iné formy stalaktitov, stalagmity, rôzne sintrové náteky a kôry. Jaskyňu objavili v roku 1951. Na jaskyňu sa vzťahujú počiatky rozvoja speleoterapie na Slovensku. Dĺžka sprístupneného úseku je 285 m.

Harmanecká jaskyňa

Nachádza sa v doline Harmanca, v južnej časti Veľkej Fatry. Dosahuje dĺžku 2763 m. Známa je najmä výskytom bieleho mäkkého sintra. Návštevníka upútajú mohutné pagodovité stalagmity, nástenné vodopády, záclony a sintrové jazierka. Vo veľkom dome sú 2 pagody vysoké 12 m s priemerom 3 m. V jaskyni sa zistilo 9 druhov netopierov. Vstupný priestor zvaný Izbica bol tamojším obyvateľom známy oddávna. Jaskyňa je pre verejnosť sprístupnená od roku 1950 v dĺžke 720 m.

Jasovská jaskyňa

Nachádza sa v Medzevskej pahorkatine Košickej kotliny v Národnej prírodnej rezervácii Jasovské dubiny, na území Národného parku a Biosférickej rezervácie Slovenský kras. Dosahuje dĺžku 2811 m. Bohatú sintrovú výplň zastupujú pagodovité stalagmity, stalagnáty, vodopády, štíty, bubny, brčká a iné formy. Zistených je 19 druhov netopierov. O jaskyni sa vedelo už v prvej polovici 13. storočia. Od roku 1995 sa v nej vykonávajú ozdravovacie speleoklimatické pobyty. Sprístupnená je v dĺžke 550 m.

Ochtinská aragonitová jaskyňa

Nachádza sa v Ochtinskom kryptokrase na severozápadnom svahu Hrádku v Revúckej vrchovine medzi Jelšavou a Štitnikom. Dosahuje dĺžku 300 m.

Unikátny prírodný jav pútajúci pozornosť bohatosťou a rôznorodosťou aragonitovej výplne i svojráznou genézou jaskynných priestorov. Aragonitová výplň vznikla za špecifických hydrochemických a klimatických pomerov v uzavretých jaskynných dutinách. Jaskyňu náhodne objavili v roku 1954 pri razení geologickej prieskumnej štôlne. Jaskyňu sprístupnili v roku 1972 v dĺžke 230 m.

Važecká jaskyňa

Nachádza sa vo Važeckom kráse na styku Kozích chrbtov s Liptovskou kotlinou, na západnom okraji obce Važec. Dĺžka jaskyne je 530 m. Podzemné priestory dekorujú najmä stalaktity, stalagmity a sintrové jazierka. Je to významné paleontologické nálezisko kostí jaskynného medveďa. Vstupná sieň bola tamojším obyvateľom dávno známa. Pokračovanie jaskynných priestorov objavili v roku 1922. Sprístupnených je 235 m.

Krásu podzemného sveta jaskýň už tradične priťahuje každý rok tisíce domácich i zahraničných návštevníkov. Jedinečnosť tvarov kvapľovej výzdoby rôznej farebnosti a krehkej krásy, mohutné kvapľové či ľadové útvary dokumentujú obrovskú silu prírody. Nás tieto nádherné podzemné priestory nadchli natoľko, že nás inšpirovali k vytvoreniu vlastného kalendára s fotografiami najznámejších slovenských jaskýň. Pri jeho

zostavovaní sme využili voľne dostupný program na internetovej stránke www.vlastni-kalendar.cz/sk/:

[Kalendár 1](#)

[Kalendár 2](#)

[Kalendár 3](#)

[Kalendár 4](#)

Ochrana jaskýň:

V zmysle zákona NR SR 543/2002 Z.z. o ochrane prírody a krajiny každá jaskyňa na Slovensku predstavuje prírodnú pamiatku. Jaskyne však patria medzi najviac atakované človekom, a preto si vyžadujú pravidelnú

starostlivosť. Prostredníctvom strážcov prírody špecializovaných na ochranu jaskýň – speleologickej strážnej služby - sa jednotlivé krasové územia pravidelne kontrolujú, zabezpečuje sa údržba jaskynných uzáverov a kontrola neporušenosti jaskynných ekosystémov. Nemalé úsilie sa vynakladá na každoročné odstraňovanie odpadov z jaskýň, ktoré tam boli navozené alebo nahádzané v minulých desaťročiach. Vážnym ohrozením je

znečistenie jaskýň komunálnym, často aj toxickým odpadom a zvyškami po poľnohospodárskej činnosti.

Mnohí nevedomelí turisti úmyselne poškodzujú jaskynnú výzdobu, živočíšstvo a archeologické nálezky. Nebezpeční sú aj zberatelia minerálov, archeologických nálezov a chrobákov (veľmi vzácne endemity), ktorí plienia slovenské jaskyne. Keďže narušenie

ktorejkoľvek zložky jaskynného geosystému môže vyvolať zmeny, ktoré smerujú k jeho poškodeniu, prípadne až zániku, je potrebné ochrane jaskýň venovať zvýšenú pozornosť. Preto sme sa na hodine slohovej výchovy zamerali na vymýšľanie trestov pre tých, ktorí tento skvost našej prírody úmyselne poškodzujú. Návrhy boli rôzne – od pokuty až po väzenie. K najzaujímavejším však patrili:

-celoživotný zákaz vstupu do všetkých NP na Slovensku

- povinný „sponzorský dar“ NP určený na financovanie jaskynných výskumných expedícií
- uväznenie vinníka v jaskynných priestoroch bez svetla
- celosezónne sprevádzanie turistov po jaskyni bez nároku na honorár
- vyčistenie celej jaskyne na vlastné náklady / vrátane odlepovania použitých žuvačiek z podlahy /
- fyzický trest pred očami ostatných návštevníkov
- zverejnenie jeho mena a priestupku, ktorého sa dopustil v dennej tlači alebo vo verejnoprávnej televízii...

Zdroje:

<http://www.ssj.sk/jaskyne/naj/>

<http://www.zoznam.sk/katalog/Cestovanie-ubytovanie-turizmus/Jaskyne/>

<http://sk.wikipedia.org/wiki/Jasky%C5%88a>

<http://oddych.sk/jaskyne/>